

HUGIN & MUNIN

Gasocholja
får Östersjön
att **koka**

Sovjets
”roliga”
historia

EU:s
nyaste
språk

God fortsättning på 2007, kära läsare!

Kanske går 2006 till historien som året då Ryssland definitivt kom tillbaka på den internationella arenan – åtminstone sett med svenska ögon. Året inleddes med den svensk-ryska militärövningen Snöflingan och i höstas blev hela Sverige varse Rysslands säkerhetsintressen i Östersjön i och med den planerade gasledningen. Det kändes nästan som om tiden stått stilla sedan Kalla krigets dagar när man följde debatten.

I dagarna kom även rapporter om en rockad i det ryska ledarskiktet som omöjligt kan tolkas i något annat perspektiv än sett i ljuset av det stundande presidentvalet 2008. Jag tänker förstås på Sergej Ivanov, som lämnade försvarsministeruppdraget efter några framgångsrika år på jobbet för att i stället bli förste vice premiärminister. Putin har nu två förste vice premiärministrar vid sin sida, förutom Ivanov även Gazpromordföranden Dmitrij Medvedev. De två är således jämnt placerade inför

upploppet till presidentvalet.

Dessa spännande skeenden i den moderna ryska historien sammanfaller med en expansiv fas i Tolkskolans utveckling. Nu har blicken höjts och nya mål är utstakade. Skolan fyller ju som bekant ett halvsekel i år, och den verkar ha medvind nu när den snart inträder i den gyllene medelåldern. Språk och omvärldskunskap är hett.

Apropå det ryska presidentvalet så slog det mig härom dagen att om Putin kliver av från sitt ämbete, vilket det mesta verkar tyda på just nu, så blir han den förste vitale ex-presidenten som Ryssland någonsin har haft. Vad gör en sån? Jag tänker på politiker som Jimmy Carter och Carl Bildt – jobbytet kan ju rent av innebära en skjuts för karriären. Det är nog hur som helst lättare att vara före detta än aktiv rysk president. Det ska bli spännande att följa utvecklingen. Det är så kul att kunna ryska!

Erik Andermo
redaktör

I DETTA NUMMER

Ledare	3
Rapport från TolKS	4
Gas och olja får Östersjön att koka Frågan som skapade kallakrigsrubriker i höstas	6-7
Sovjetunionens roliga historia Recension om det politiska skämtets historia i Ryssland	8-9

En rödarmist i Tyskland Jan Erik Walter recenserar dagboksanteckningar från krigsslutet	10-11
Olle stenhalm in memoriam	11
Psykologistik MT:s nyaste kurs populär	12
Givande mentorskap	13
EU:s nyaste språk Kyrilliska alfabetet expanderar i EU. Thomas Rosén introducerar bulgariskan	14-15

Hugin & Munin är Befälsföreningen Militärtolkars medlemstidning. Tidningen distribueras i tryckt format till föreningens medlemmar, men finns också på www.militartolkar.org i PDF-format.

Redaktör

Erik Andermo
0704 878 161, hm@militartolkar.org

Redaktion

Markus Ekström, Gustaf Fellenius,
Malena Gyllenhak, Anders Sjöblom,
Georg Wingstrand

Ansvarig utgivare

Wilhelm Löwenhielm
ordforanden@militartolkar.org

Tryck

Wikströms Tryckeri, Uppsala

Styrelsen

Wilhelm Löwenhielm, ordförande
Anders Borg, vice ordförande
David Sager-Stenlund, sekreterare
Harald Öfverholm, vice sekreterare
Gustaf Backemar, kassör
Per Sonnerby, vice kassör
Anders Torefalk, C TolKS
Ylva Santesson, Källviken- och kursansvarig
Lukas Magnusson, webbredaktör
Erik Andermo, redaktör Hugin & Munin

Webbplats

<http://www.militartolkar.org>

Postgiro 59 895-3

Organisationsnummer 802402-4930

Postadress

Befälsföreningen Militärtolkar
Box 24130, 104 51 Stockholm

Annonsbokning annons@militartolkar.org

Adressändring register@militartolkar.org

Anmälan till nyhetslista

mt-nytt-subscribe@yahoogroups.com

Omslag

Östersjön i nytt fokus
Montage: Gustaf Fellenius

MT-vänner,

Så har ett nytt MT-år inletts! Vi står som vanligt inför en lång rad spännande och intressanta aktiviteter där stämman och repetitionskurserna i ryska och arabiska på Uppsala garnison blir – för att uttrycka mig med det svensk-engelska mischmasch-språk som jag på min arbetsplats dagligen exponeras för – en ”kick-off”.

Men innan jag fortsätter tala om det kommande MT-året finns det anledning att tala om den dramatiskt annorlunda ekonomiska verklighet som har drabbat landets frivilliga försvarsorganisationer. Den 17 februari deltog jag i Försvarsutbildarnas Extra Rådslag i Stockholm. Försvarsutbildarna är den moderorganisation genom vilken MT tilldelas medel från Försvarsmakten. Mötet föranleddes av Försvarsmaktens kraftiga neddragning av anslagen till regionalt utbildningsstöd åt Försvarsutbildarna. Tilldelningen sjönk från 4,1 miljoner till knappt 1,5 miljoner, en nedskärning med 65 procent. I klartext innebär detta att många av medlemsförbunden inte kommer att få några pengar alls under 2007 för att genomföra regional utbildning. Utan att gå in på för mycket teknikaliteter kan nämnas att regional verksamhet (till vilken regionalt utbildningsstöd följaktligen används) skiljer sig från central verksamhet. I MT:s fall är all verksamhet förutom Källvikenkurserna regional verksamhet.

Till skillnad från förra året hade Försvarsmakten i år också bestämt precis vilken verksamhet som skall finansieras under året. Tidigare har detta beslut legat i Försvarsutbildarnas händer. Så hur har då MT påverkats av denna ekonomiska omdaning? Inte alls eller väldigt mycket, beroende på hur man ser på saken. Å ena sidan har styrelsen med tillfredsställelse kunnat konstatera att MT fick alla äskade medel, sammanlagt 130 000 kronor, för regional verksamhet (som jag nämnde i ett tidigare utskick är MT nu den största mottagaren av regionalt utbildningsstöd i Försvarsutbildarna efter Västernorrlands FBU-förbund). Det är ett mycket gott betyg åt den verksamhet som bedrivs i MT:s regi. Uppenbarligen ser Försvarsmakten ett stort värde i de utbildningar vi genomför och är beredd att finansiera dem fullt ut.

Men det finns en annan sida av myntet: Försvarsmakten visar i och med årets tilldelning att den militära frivilligverksamheten inte är ett prioriterat område i landets försvar. Om nedskärningarna fortsätter under de kommande åren kommer många av Försvarsutbildarnas medlemsförbund i princip att behöva lägga ner sin verksamhet. En lång tradition skulle därmed gå i graven. Det skulle naturligtvis drabba även MT, och vi skulle tvingas se oss om efter alternativa finansieringsmöjligheter om vi vill upprätthålla nuvarande omfattning på verksamheten.

I ljuset av denna ekonomiska härdsmläta förstår ni säkerligen att många var upprörda – för att inte säga chockade – på det extrainsatta rådslaget. Försvarsutbildarnas generalsekreterare Leif Tyrén talade om ett ”sjunkande skepp” och ”kris”, men nämnde samtidigt för mig att MT bedriver precis den typ av verksamhet som är framtiden i den militära frivilligverksamheten. Det sköna i kråksången är att Försvarsutbildarna inte låter sig lamslös utan skrider till konkret handling. Den regionala verksamheten skall rationaliseras och kursutbudet anpassas efter köparens – Försvarsmaktens – behov. Och här tjänar MT som ett föredöme. Såväl vår ordinarie kursverksamhet som de projekt vi genomför inom ramen för Fyrklövern ligger precis i linje med några av Försvarsmaktens främsta prioriteringsområden: internationella insatser och ökad militär-civil samverkan.

Den läsare som har tagit sig igenom denna tekniska och något långrandiga – men för MT:s vidkommande ack så viktiga – utläggning har gjort sig väl förtjänt av att sätta tänderna i årets första nummer av Hugin & Munin! Som vanligt finns det massor av spännande artiklar och lite föreningsinformation att ta del av. Avslutningsvis vill jag uttrycka min innerliga förhoppning om att se er alla på stämman i Uppsala och på Bohusläns soldränkta klippor efter midsommar!

Eder ordförande,
Wilhelm Löwenhielm

Kalendarium 2007

24 mars	Årsstämma i Uppsala.
24-25 mars	Repetitionskurser i ryska och arabiska i Uppsala
30 april	Deadline Hugin & Munin nummer 2/2007
Maj	Vårföredrag
v. 26 - 27	Källviken: Kursutbudet är i år större än någonsin! Se annons på nästa uppslag!
	Mer info på www.militartolkar.org

RAPPORT FRÅN TOLKS

SKOLCHEFEN HAR ORDET

Det är med glädje jag kan konstatera att TolKS håller på att inta sin plats i det nya insatsförsvaret. Som MT:s medlemmar säkert är varse så påbörjade TolKS grundutbildning av tolkar i arabiska hösten 2006. Under höstterminen 2007 kommer vi att påbörja grundutbildning av tolkar i persiska (farsi/dari). Denna utbildning är främst avsedd för den svenska kontingenten i Afghanistan och detta är första gången i skolans historia som vi kommer att grundutbilda direkt för utlandsstyrkan. Det är även avsikten att grundutbildning i turkiska språk skall starta höstterminen 2008. Skolans verksamhet utökas även under våren 2007 med en Internationell Tolkenhet (ITE) med uppgift att beredskapshålla tolkar för insatsförbanden, då främst Nordic Battle Group (NBG). ITE skall även upprätta ett register med tolkar som är villiga att tjänstgöra när fosterlandet kallar. Reservofficersutbildningen "ROP Språk" har utgjort grunden för den nya specialistofficersutbildningen Specoff/Språk som avses att starta under höstterminen 2007.

Anställningsformen för Specoff/Språk är antingen som yrkes- eller reservofficer. Utbildningen omfattar tre terminer där den första är gemensam för samtliga officersaspiranter inom Försvarsmakten. Den andra terminens första halva utgörs av grundläggande underrättelseutbildning samt några militära kurser. Den andra halvan och hela den tredje terminen utgörs av språkutbildning. I skrivande stund är fortfarande en del ekonomiska förhållanden oklara men detta har inte hindrat ett antal unga män och kvinnor att söka sig till utbildningen.

Anders Torefalk, chef Tolkskolan

KORT RAPPORT FRÅN TOLKS RYSKA

Fredagen den 15 december tog vi så avsked av tolkskoleeleverna inför julen. Vi följde schemat till lunch med fredagsprov, därefter glögg och lussekatt, varefter visitation av gemensamma utrymmen ägde rum och sedan: höger-vänster-om!

I ryskgruppen var de tretton, som gick på julferier. Sexton hade ryckt in - tolv tolkskoleelever och fyra soldater från televapen, Ledningsregementet LedR (tidigare S1). Det är ju första gången, som dessa båda kategorier undervisas i samma klass. Enligt planeringen från i somras skulle samläsningen fortgå till och med mars månad, när fackutbildning skulle sätta in på allvar. Då kommer TVA-soldaterna att gå till sitt hemmaförband och där få sin fackutbildning. De kommer dock fortsättningsvis att följa två kurser i ryska tillsammans med tolkskoleeleverna, nämligen A-kursen i rysk litteratur och muntlig språkfärdighet för universitetets B-nivå. Utbildningen skall ju enligt plan förlängas till 450 dagar.

Ryskan har försenats något på grund av en hel del kurser och föreläsningar av allmänmänniskt innehåll, (somliga kallar det trams). Nåväl, vi är i full gång med ryskan, och eftersom vi har mer tid till vårt förfogande skall vi säkerligen nå vårt mål: goda och säkra kunskaper hos tolkarna, som vi småningom skall examinera ut.

Vi har under hösten lidit förluster. Det visar sig, tyvärr, ogörligt att undvika! Men det är inte fler än tre - en tolkskoleelev och två från televapen. Det är färre än vanligt. En anledning till detta är förmodligen, att kursen fortskridit något varligare.

Vad planeringen beträffar är det tänkt, att eleverna skall delta i den ordinarie ryskkursen i Källviken i sommar. Efter detta är en treveckorskurs i Ryssland planerad. I dagsläget är emellertid den finansiella frågan ännu inte löst - "generalen har inga pengar". Vi hoppas, att det till slut skall ordnas upp!

Alf Nyholm, lektor i ryska

KORT RAPPORT FRÅN TOLKS ARABISKA

Jag vill gärna knyta an till Alfs rapport. Allt det praktiska runt kurserna gäller i stort både rysk- och arabisktolkar.

Tolv elever började i slutet av augusti, sex tolkskoleelever, tre televäpnare och tre externa elever från Ledningsregementet, LedR. Åtta elever är kvar och verkar klara sig bra. Därmed är det inte sagt att det inte blir någon avskiljning.

Efter att ungefär hälften av den intensiva studietiden har gått känner vi att våra elever har fått en stadig teoretisk grund att stå på. Vår satsning från och med v702 har därför kommit att präglas av muntlig färdighet och praktiska övningar, till exempel rollspel och dylikt. I stort känner vi oss nöjda med vår satsning hittills. Självklart ställer problematiken med standardarabiska och egyptiskarabiska till med vissa problem för eleverna, till exempel om man kan blanda båda varianterna och i så fall hur och hur mycket och när och så vidare. Vår förhoppning är att det här är ett övergående problem.

Under hösten 2006 följde arabtolkarna en 5-poängskurs i islam vid Institutionen för lingvistik och filologi vid Uppsala universitet och under våren 2007 ska de läsa ytterligare en 5-poängskurs, Mellanösterns historia, vid samma institution.

Vecka 713 kommer en kollega från Norge att undervisa hos oss och en av lärarna från TolKS kommer att åka till Oslo för att undervisa där i någon form av lärarutbyte. Under Källvikenveckorna kommer en kollega från Danmarks motsvarighet till TolKS att undervisa i militär terminologi och militära ämnen knutna till arabvälden.

Ablahad Lahdo, lektor i arabiska

KÄLLVIKEN

Sommarutbudet av kurser i ett soldränkt **Källviken vecka 26 och 27** slutar aldrig att överraska! I år kommer vindarna från orienten att blåsa ännu friskare och bära med sig unika möjligheter att utveckla kunskaper i det **arabiska** tal- och skriftspråket. Ett nytt inslag i den intensiva kryddningen blir i år dessutom en **nybörjarkurs i turkiska**.

Om du föredrar de östeuropeiska tungomålen behöver du inte känna dig bedragen på läckerheterna – en ytterst gedigen kurs i **ukrainska** erbjuds att sätta tänderna i. För dig som vågar hugga in på något riktigt utmanande är en **tolkningskurs i ryska** tillbaka på menyn med nya, fräscha ingredienser, efter ett års uppehåll. Den år efter år mest aptitretande attraktionen – **repetitionskurs i ryska** – blir ännu mer mångfasetterad och anpassningsbar till var mans och kvinnas smak. Dock inte att förglömma att vindarna blåser även från väst! Missade du premiären för kursen i **militärfranska** förra sommaren kan du glädjas åt en ny chans att få njuta av skorrande gomsegel.

Eller dra på dig vindrocken, vik upp kragen och låt dig uppslukas av succékursen i **informationsinhämtning**, som vanligt späckad med nya överraskningar.

Mer information och anmälningsformulär hittar du på hemsidan www.militartolkar.org/aktuellt.

Anmäl dig före 15 april!

Som vanligt gäller först till kvarn... och det fläktar rejält!

Kurserna är löneersättningsgrundande för alla som **betalar medlemsavgiften!**

Vi ses i Källviken,

Ylva Santesson Nicolae

sol
bad
ryska
informations-
inhämtning
turkiska
franska
arabiska
ukrainska

GAS OCH OLJA

FÅR ÖSTERSJÖN ATT KOKA

Text: Robert L. Larsson, säkerhetspolitisk analytiker på Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)

Rysslands självsäkerhet har vuxit lika starkt som dess ekonomi på senare år. Därför är det kanske föga förvånande att Ryssland också blir en mer aktiv säkerhetspolitisk aktör kring Östersjön. Den planerade rysk-tyska gasledningen utanför svensk kust ledde plötsligt till en rad märkliga tidningsrubriker i höstas, men gav även fog för viss vaksamhet från svensk sida. Denna viktiga fråga beslyses här av Robert Larsson från FOI. Artikeln publicerades ursprungligen i tidskriften Axess (nr 9/2006).

Under hösten har en planerad gasledning genom Östersjön hamnat i fokus i den svenska debatten kring energi och energisäkerhet. Frågan om energisamarbete och konkurrens i Östersjöområdet är dock större än så, framför allt därför att den internationella energimarknaden är en hård politisk miljö, där konkurrensen tilltar. I detta spel har Östersjön kommit att bli en allt viktigare kontaktyta mellan Ryssland och EU. Som ett resultat har den regionala säkerhetsarkitekturen rubbats, och ett par av dess aspekter har stor bäring på utvecklingen för den svenska energipolitiken. Dessa måste förstås, innan strategiska beslut fattas.

Ordet energisäkerhet finns i dagsläget på allas läppar. Dess betydelse skiljer sig dock åt beroende på vem som använder det. Energisäkerhet innebär å ena sidan att energirelaterad infrastruktur, till exempel en rörledning, skall vara säkert konstruerad för miljö och personal – men även att energileverantören skall vara politiskt pålitlig.

EU:s största gasleverantör är Ryssland, och för Ryssland innebär energisäkerhet å andra sidan att landet vill ha säker tillgång till den marknad där gasen skall säljas. Skillnaden i synsätt manifesteras genom att de centrala aktörerna har olika förhållningssätt till energipolitiken.

Till exempel agerar Kina och USA, vilka är nettokonsumenter, kraftfullt för att säkerställa tillgången på olja och gas, medan Ryssland och Venezuela som producenter nyttjar energipolitiken som ett maktverktyg för att nå ekonomiska eller politiska fördelar. En konsekvens är att kontaktytan mellan aktörerna påverkas. Detta är speciellt intressant för Östersjöstaterna, av två skäl. Först och främst ligger de granne med en av världens största energiexportörer – Ryssland. Vidare har Ryssland större strategiska, militära, ekonomiska och politiska intressen i regionen än vad till exempel Norge eller Saudiarabien har.

De rysk-europeiska energirelationerna är baserade på ett ömsesidigt beroende. Länderna som

importerar är beroende av rysk gas för sin energiförsörjning, och Ryssland är i sin tur beroende av inkomster från försäljning av gasen och oljan. Det finns dock asymmetrier. Rysslands känslighet rörande bortfall av dessa inkomster är mindre än känsligheten hos en specifik importör. Estland, Lettland, Litauen, Polen och Finland – alla länder vars historia varit tätt sammanflätad med Rysslands, ofta med smärtsamma minnen som följd – är betydligt mer beroende av rysk gas än vad Europa som helhet är.

Aversionen mot ett beroende av Ryssland har inte bara med Sovjetunionens aggressiva utrikespolitik att göra utan har även en modernare förklaring. Den ryska energistrategin från år 2003 säger att energipolitikens fundamentala syfte är att gagna den nationella säkerheten genom att öka Rysslands inflytande utomlands. Kombinationen av detta, en önskad rysk utrikespolitisk utveckling, en tydlig återupprustning av den ryska krigsmakten och Kremls ambition att återupprätta stormaktsstatusen, gör att framförallt de baltiska staterna och Polen ser problemen torna upp sig.

Omfattningen på dessa problem har i vissa avseenden ökat med åren, eftersom Ryssland sedan 1991 har genomfört leveransavbrott eller bedrivit hårdför energipolitik vid nästan 60 tillfällen mot sina svagare grannländer, däribland Estland, Lettland, Litauen, Ukraina, Georgien och Vitryssland. Ekonomi, energi och stormaktspolitik flyter i rysk energipolitik samman. Så sent som i maj förra året sa Rysslands ambassadör i Kiev att Ukraina måste vara berett att ändra sin provästliga politik om man vill ha ett lågt gaspris. Det finns alltså en viss risk för att Ryssland missbrukar sin energipolitik, och då ligger de svagaste och mest beroende staterna sämst till. Om Sverige funderar på att öka sin naturgasanvändning är detta en faktor att ta med i beräkningen, även om vi åtnjuter en starkare ställning än vad till exempel Lettland gör.

Ryssland vill också kunna välja mottagare för sin energiexport. När Rysslands resurser av spe-

ciellt olja, men även av gas, successivt minskar (och inhemsk konsumtion ökar eller prioriteras) kommer konkurrensen om kvarvarande energi att bli mycket större än i dag. Denna process har redan inletts. Förutom att priset går upp vid ökad konkurrens kommer Ryssland, förutsatt förbättringar i export-systemen, att i ökad grad kunna ta politisk hänsyn vid val av mottagare av rysk energi. Då är det inte orimligt att anta att de baltiska staterna och Polen, som hårda kritiker av Ryssland och mindre lukrativa marknader, får stå tillbaka till förmån för vänligt sinnade stater som Tyskland. Situationen bäddar för undfallenhetspolitik. Det finns därmed politiska argument mot ett ökat beroende av rysk energi.

På europeisk nivå pekar trenderna mot att importen av rysk gas kommer att öka i volymer räknat, speciellt i östra och centrala Europa, men förutsatt att gasbehovet överlag ökar mycket kraftigt kommer beroendet av Mellanöstern och Nordafrika att öka mest, relativt sett. Det är dock så att ryska bolag köper stora tillgångar i och runt Europa, så Rysslands betydelse för Europa ökar således mer än det först verkar. När detta sker och den regionala energipolitiken görs upp mellan Ryssland och de stora EU-medlemmarna, blir det allt svårare för stater som Estland, Lettland och Litauen att bli nettobidragsgivare till den regionala säkerhetsarkitektur som skapats efter det kalla krigets slut. Deras beroendesituation minskar helt enkelt deras internationella manöverutrymme.

Det finns därtill allvarliga avvägningsproblemen som uppkommer i bakvattnet av de nya EU-medlemmarnas respektive satsningar på energisäkerhet. I korthet kan sägas att man kan öka sin energisäkerhet antingen på bekostnad av ekonomin, till exempel genom dyra infrastrukturprojekt för diversifieringsändamål eller möjligen kärnkraft, vilket är den väg Polen går. Eller också kan man göra det på bekostnad av miljön, genom satsningar på oljeskiffer, tjärsand eller annan oren kolanvändning, vilket är den option som Estland överväger. Inget av dessa alternativ uppskattas av grannstaterna, och möjligheterna till samarbete får sig därmed en törn. Dessutom får den svenska ambitionen att gå mot mer miljövänliga alternativ sämre genomslag.

Det finns vidare en friktionspunkt i synen på marknadsstyrning mellan Östersjöstaterna och Ryssland. Ryssland vill få tillgång till konsumentmarknaderna och viktiga anläggningar som hamnen Ventspils i Lettland och raffinaderiet Mazeikiu i Litauen, samtidigt som man begränsar utländskt inflytande över den ryska marknaden. Rysslands argument är att detta är den enda vägen till energisäkerhet. Problemet för en stat som Litauen är att om man tar en konstruktiv linje anses man vara svag och blir snabbt pressad till eftergifter, men om man tar en tuff linje kan oljeleveranserna bli avskurna. På övergripande nivå är en försvårande omständighet att om andra importörer står upp för de svagare

medlemmarna genom att inta en hård hållning, ökar Rysslands benägenhet att vända sig bort från Europa. Det är också något som Putin explicit hotat med. Om Sverige skulle vilja öka sin användning av naturgas kan det därför finnas fog för att satsa på import av flytande naturgas (LNG), eftersom man då har större möjlighet att köpa gas från andra leverantörer än dem som levererar via rörledning.

Och så var det då gasledningen, Nordstream, som Ryssland och Tyskland vill bygga genom Östersjön. Ledningen skär som en slö kniv genom regionen och delar Östersjöstaterna i två läger. Tyskland och Ryssland står som positiva intressenter på ena sidan medan Polen, Estland, Lettland, Litauen, Finland och Sverige har varit skeptiska eller direkt negativa. En förklaring är att gasledningen skulle möjliggöra för Ryssland att dra åt gaskranen till Ukraina eller Vitryssland utan att viktigare kunder som Tyskland drabbas på samma sätt som vid gaskrisen mellan Ryssland och Ukraina i vintras.

Ett resultat av klyftan är att det blir svårare att åstadkomma en enhetlig och solidarisk energipolitik inom ramen för EU:s energiarbete. Projektet illustrerar därmed en trend som syns inom energiområdet, nämligen en tilltagande bilateralism på bekostnad av gemensamma, förtroendebyggande och marknadsekonomiskt grundade initiativ.

Vidare innebär det nära energisamarbetet mellan Ryssland och Tyskland att Rysslands inflytande över kraftindustrin i Europa ökar. Genom samägande kan man korssubventionera egna gaskraftverk och på så sätt göra så att andra sektorer tappar konkurrenskraft. En konsekvens är att tyska kolkraftverk eller kärnkraftverk inte kan moderniseras och göras mer miljövänliga. Om inte stater som Tyskland går i bräschen för ny miljövänlig teknik blir det allt svårare att kräva detta av resurssvaga EU-medlemmar.

Slutligen: Sverige har hittills klarat sig självt tack vare sin vatten- och kärnkraft, men beroendet av omvärlden ökar stadigt. Sverige blir gradvis allt mer uppknutet till det regionala spelet. I tider av ökad global konkurrens måste alltså Sverige likt andra Östersjöstater kunna agera på en hårdnande marknad, speciellt i relation till Ryssland. Den väg som har potential att överbrygga de problem som skisserats ovan synes vara genom en gemensam europeisk energipolitik. Det är i dagsläget en väg som dock tycks lång och svårframkomlig.

Sovjetunionens roliga historia

Makten, människan & skämtet

Text: Markus Ekström, Illustrationer: Ersatz förlag

Strax före jul släpptes en liten bok med en tvetydig titel av förlaget Ersatz, som på senare tid har givit ut flera intressanta titlar med koppling till Ryssland och Östeuropa. Boken utgör en slags antologi över de politiska skämtet i Sovjet, och har skrivits av David Cesarini och Claes Ericson, varav den sistnämnde gjorde värnplikten på TolKS i slutet av 90-talet.

George Orwell sade en gång ”Varje skämt är en liten revolution”, och sällan har detta citat varit mer träffsäkert än i Claes Ericsons och David Cesarinis ”Sovjetunionens roliga historia – Makten människan, skämtet”. Boktiteln som till en början snarare ger en bitter smak i munnen än ett fyndigt, skojigt intryck har naturligtvis två betydelser: den ena syftar på bokens historiska innehåll, en redogörelse för historiska fakta om Sovjetunionen medan den andra syftar på den myriad av roliga historier, ”anekdoter”, som bryter av mellan de historiska inslagen. Skämtet är ofta råa och cyniska, men fyndiga och med ett imponerande djup. Som Claes själv sade i samband med releasen: ”Skrattet fastnar i halsen”.

I en varm bastu sommaren 2003 föddes idén till denna (sitt tragikomiska innehåll till trots) charmiga lilla bok. Efterforskningar pågick vid sidan av studier och arbete, främst genom läsning av böcker som givits ut på ryska exilförlag.

David Cesarini har alltid tjusats av politiska skämt från andra sidan järnridån, ett intresse han fick av sin far, som lämnade Tjeckoslovakien 1968.

Boken tar sin början där historien om Sovjetunionen börjar, med Lenin och revolutionen i oktober 1917. Därefter kan man följa de roliga politiska skämtet som en röd tråd genom Sovjets historia, genom Stalins terror och Brezjnevs senilitet fram till Putin och oligarkerna, krig i Tjetjenien och orange revolution i Ukraina. Skämtet från Oktoberrevolutionen handlar om Lenin och införandet av kommunism till varje pris medan tiden kring Stalin behandlar terrorn och de fruktansvärda straff som utdömdes oliktankande och oppositionella. Tiden kring Putin tar upp kriget i Tjetjenien och den diskriminerande behandling som människor med kaukasiskt utseende nu tvingas utstå i till exempel Moskva.

David Cesarini förklarar själv skämtet som en slags försvarsmekanism hos folk i ett totalitärt samhälle, ett sätt att utstå en tuff vardag. Man kan väl tänka sig att en förminskning av ett gigantiskt samhällsproblem till ett skämt utgör just en sådan revolution som Orwell talade om. Det är inte heller svårt att se likheter mellan denna typ av försvarsmekanism och det som i en mycket tragisk och traumatisk situation framkallar skratt hos vissa människor. Det politiska skämtet är högst aktuellt än idag, men David påpekar att det är en betydande skillnad mellan ”anekdoterna” i dagens Ryssland och dåtidens totalitära samhälle. Då var det allmän vetskap att ett ”dåligt” skämt vid fel tidpunkt och framför fel människor kunde leda till ett längre straff i fängelse, eller ännu värre... Denna insikt ledde enligt David till att det politiska skämtet som fenomen antog djupare dimensioner, nyanser och kvaliteter, som man inte finner i dagens motsvarigheter. De förmedlar därmed ett djupt allvar – det fruktansvärda fick mänskliga drag och blev således hanterbart.

Sannolikt uppskattar den som själv har vis-

tats i Ryssland boken mer än den som inte sett Ryssland på nära håll. En viss cynism krävs nog för att tillgodogöra sig skämten på rätt sätt, för att få just rätt mängd beska på tungan vid läsningen. Särskilt avsnittet om Putin, dagens Ryssland, Tjetjenien och exempelvis den utbredda rasismen i dagens Ryssland får en helt annan innebörd för den som sett det på riktigt, liksom skämten från det forna Sovjet bäst "uppskattas" av de läsare som själva varit vittnen till ändlösa matköer och förfall.

Det är lätt att rekommendera denna bok, även till den som kanske bara har ett ytligt intresse av Ryssland. Bokens tilltalande format med dess lättsmälta historieskildring, fyndiga skämt och inte minst vackra illustrationer i form av propagandaaffischer (även dessa med sina egna karaktäristiska stilar beroende på vilken Sovjetepok de härstammar ifrån) gör det till begriplig och intressant läsning för vem som helst. Ola Wallin på Ersatz står för formgivning och grafik och har lyckats utmärkt med att skapa en bok som är omedelbart tilltalande för ögonen. Det enda som kanske är beklagligt med boken, om än förståeligt, är att alla historierna är på svenska. Det hade varit roligt med även ryska versioner av historierna att berätta för ryska vänner och bekanta.

Ett nytt, liknande projekt med irakisk satir riktad mot Saddam Hussein har inletts av Cesarini och Ericson. Denna humorgenre kom till ytan i Irak i samband med diktatorns fall 2003. Det finns redan en hel del material och även en intressant koppling till anekdoterna från Sovjet. Ta till exempel följande historia från Saddamtiden:

"Vad skriver irakiska turistbyrån i sin annonskampanj i grannländerna?

- Besök Irak, annars besöker vi er!"

Precis samma skämt florerade enligt författarna i Ungern efter revolten 1956. Det politiska skämtet förefaller alltså besitta universella egenskaper som uttrycksform i tider av förtryck, vilket bidrar till att det också erbjuder en annorlunda skildring av historien. ●

"En man med kaukasiskt utseende promenerar längs en av Moskvas gator. Plötsligt ser han hur en ursinnig rottweiler attackerar en ung flicka. Han kastar sig över hunden och efter en lång kamp lyckas han till slut strypa djuret med sina bara händer. Vid det laget har en stor klunga samlats och en journalist går fram till den sårade hjälten.

'Otroligt! Snälla, ge mig en intervju! Rubriken i tidningen kommer att bli 'Hjälte från södra Ryssland räddar flicka från odjur.''

Den blyge mannen svarar försiktigt:

'Jo, men nu är det som så att jag inte är från södra Ryssland utan...'

Journalisten avbryter:

'Jag förstår. Jag skriver: 'Gäst från soliga Armenien utför hjältedåd.'

'Men jag är tjetjen!' svarar mannen.

Tystnad.

Nästa dags rubrik i tidningen: 'Terrorist stryper oskyldigt husdjur med sina bara händer på gata i Moskva!'

EN RÖDARMIST I TYSKLAND

Text: Jan Erik Walter, Bild: Ersatz förlag

Andra världskrigets - eller det Stora Fosterländska krigets - roll i den sovjetiska och ryska historieskrivningen går knappast att överdriva. Här recenserar en bok som ger en ögonsvittnesskildring av livet som rysk soldat i Tyskland i slutet av och strax efter kriget.

Stark, modig, kunnig, självupppoffrande och fosterlandskär idealist. Därtill helst ungtkommunist eller partimedlem. Det är den bild av den sovjetiske soldaten regimen i forna Sovjetunionen ville förmedla genom litteratur, filmer och andra media. Det var en bild, vars sanningshalt vi i min generation inte hade någon möjlighet att själva bedöma, förrän några få av oss fick möjlighet att i tjänsten besöka sovjetiska förband. Vi kunde då konstatera att den sovjetiske soldaten nog var ganska lik den svenske, i varje fall var han ingen superman. I någon mån började bilden också korrigeras i samband med tövädret i Sovjet under Chrusjtjov, vilket bland annat resulterade i en del filmer i början av 60-talet som fick oss att höja på ögonbrynen (till exempel Ballad om en soldat).

Det var därför följande boktitel väckte stor nyfikenhet: Tysk dagbok 1945 - 46. En sovjetisk officers anteckningar. Skulle boken ge ett initierat svar på frågan om de sovjetiska soldaternas uppträdande, inte bara i Tyskland utan också i de "befriade" allierade länderna i det så kallade Östeuropa?

Boken utgörs av funderingar, upplevelser och brev, vilka nedtecknats av en viss Vladimir Gelfand. År 1942 anmälde han sig till krigstjänstgöring. Efter några år av strider och reträtter men också framgångar hamnade Gelfand som chef för en granatkastarpluton i 301. skyttedivisionen, som ingick i I. vitryska fronten under generalen, sedermera marskalken Zjukov. Detta innebar att han hade "turen" att delta i fälttåget mot Tysklands huvudstad, något som fyllde honom med viss hänförelse. Dessförinnan hann han befordras till löjtnant och bli fullvärdig medlem av kommunistpartiet.

Gelfand hade dock inte tänkt sig en bana som yrkesofficer. Hans håg låg mera åt det litterära hållet och som hängiven kommunist ville han helst ägna sig åt partiarbete och skrivande, något han också tidvis fick göra, då han så långt det gick eftersträvade befattningar, som inte alltid låg mitt i stridslinjen. Därmed inte sagt, att han skulle ha varit feg. Han deltog i åtskilliga drabbningar med livet som insats.

Den första anteckningen är daterad den 13 januari 1945 och den sista den 27 september 1946. Vi får följa hans väg via Polen in i Tyskland och

mot Berlins intagande och därefter under tiden som ockupationsmaktens officer ytterligare ett drygt år efter krigsslutet.

Det är självklart intressant att ta del av det som rör sig i huvudet på en ung man under så turbulenta förhållanden. Gelfand var bara 22 år när Tyskland kapitulerade. Det som mest förvånar är att han överhuvudtaget hade tid att skriva ner sina anteckningar, att han hade tillgång till papper och plats att skriva. Det vittnar förstås om att krig inte bara består av drabbningar och elände utan också kunde avbrytas av tidvis ganska långa andhämtningsperioder.

Anmärkningsvärt med tanke på hans partiengagemang är, att han i sina anteckningar inte berör ideologiska frågor och att han gärna tar upp, att han mycket ofta kommer i konflikt med sina överordnade och officerskamrater. Om många har han hårda ord att säga, och han föraktar de ögontjänare, som det enligt honom fanns gott av i leden. Flera gånger klagar han på att andra fått medaljer men inte han. Överlag får man ett intryck av virrvarr, dåligt ledarskap och dålig disciplin i Röda armén. Hans motgångar - han hade ju också viss medgång - kan möjligen förklaras av hans något komplicerade personlighet. Dock berör han knappast

att anledningen också kunde ha varit hans judiska bakgrund. Ty redan nu tilltar en antisemitism som tog sig åtskilliga drastiska uttryck under efterkrigstiden.

Intressant är hans syn på tyskar, som ju officiellt skulle hatas. Något hat finns inte. Han uppvaktar rentav gärna tyska flickor och umgås utan fördomar med folket i det ockuperade landet. Han var noga med att uppträda korrekt mot de besegrade, vilket - enligt vad han själv uppger - knappast kan sägas om många av hans kolleger i Röda armén. Kanske hans bakgrund och internationalistiska syn, som ju präglade en och annan kommunistisk entusiast på 30-talet, hade en del i detta. Icke desto mindre längtade han hem, både till sina (frånskilda) föräldrar och till själva landet. Och om Ryssland kritiserades av tyskar i folkvimlet, ställde han alltid upp till ryssarnas försvar.

I boken får man också en bild av det djupa mänskliga och moraliska förfall och den illusions-

löshet, som drabbade tyskarna efter krigsförlusten, liksom befolkningens materiella nöd. Frågan är förstås om ryssarna hade det så mycket bättre materiellt sett. Lite av detta skymtar också fram i Gelfands anteckningar om penningförsändelser till anhöriga och inköp av föremål som de utblottade tyskarna sålde för en spottstyver på gator och torg. Men ryssarna kunde åtminstone trösta sig med segerns sötna.

Ockupationstiden för hans del präglas, att döma av hans anteckningar, av måhända ännu större planlöshet än tidigare. Man får en känsla av att man inte riktigt visste vad man skulle göra av honom. Kanske ett uttryck för den inställning om människans ringa värde, som man sett flera exempel på i det sovjetiska samhället.

Man kan beklaga, att Gelfand inte bearbetat sina anteckningar och gjort regelrätta memoarer av

dem, i all synnerhet som han ju själv gärna framställde sig som författare. Nu blir intrycket något kalejdoskopiskt och man tappar ibland sammanhanget. Det uppvägs dock av att boken försetts med initierade kommentarer och en kortfattad biografi över Gelfand av Elke Zjerstjanov.

För Hugin & Munins läsare kan det vara av särskilt intresse att boken på ett mycket förtjänstfullt sätt översatts från ryska av Lars Wiklund, före detta chef för Försvarets tolkskola. ●

Vladimir Gelfand

Tysk dagbok 1945-46.

En sovjetisk officers anteckningar.

Urval och kommentarer: Elke Zjerstjanov.

Översättning: Lars Wiklund

Ersatz

ISBN 10:91-88858-21-9

OLLE STENHOLM IN MEMORIAM

Text: Stig Fredrikson, ordförande i Publicistklubben och Pressens Samarbetsnämnd

Olle Stenholm har avlidit, 64 år gammal. Hans närmaste familj är hustrun Helena och döttrarna Emma och Sara med familjer.

Att Olle Stenholm blev journalist var naturligt. Sitt stora intresse för nyheter, och framför allt utrikesnyheter, fick han från sin far, den legendariske presentatören av TT:s radionyheter Uno Stenholm. Sitt stora intresse för samhällsfrågor, inte minst skolfrågor, fick han från sin mor, skolledaren i Täby Britta Stenholm. Han började sin bana som utrikesjournalist på Dagens Nyheter och Ekot. Värnplikten klarade Olle av på Tolkskolan 1960-61.

Jag lärde känna Olle i Moskva när han var korrespondent där för Sveriges radio och TV. Sommaren 1973 gjorde Olle ett världsscoop när han publicerade en radiointervju med kärnfysikern Andrej Sacharov som kom ut som en av sovjet-systemets fränaste kritiker av bristen på medborgerliga fri- och rättigheter. Följderna för Olles del blev dels utvisning ur Sovjetunionen, dels Stora Journalistpriset.

Efter det var Olle korrespondent i Washington, utrikeschef på Rapport, programledare i Magasinet, chef för Ekoredaktionen och programledare i Efter tre i P4, innan han år 2000 utsågs till Allmänhetens pressombudsman. Då hade han också varit ordförande i Publicistklubben 1990-94.

Olle hade vad som brukar kallas en gedigen borgerlig bildning. Det var den grunden, med kärlek till det svenska språket och den klassiska svenska litteraturen, som han byggde sin långa framgångsrika journalistkarriär på. I hemmet läste familjefadern Olle Karlfeldts Vinterorgel varje Allhelgonadag. Han älskade att formulera sig väl när han skrev, och han debatterade gärna oarter i den svenska språkfloren. Hans polemiska penna var skarpslipad.

Kanske kom Olles rika begåvning och journalistiska talang bäst till sin rätt när han var pro-

gramledare.

Då personifierade han begreppen saklighet och opartiskhet i public serviceprogrammen, samtidigt som han visade mod och ärlighet. Han var oveklig och ändå korrekt när han tog sig an alla sorters makthavare. Hans intervju med Bert Karlsson i Magasinet i TV2 avslöjade en nybliven partiledare med stora kunskapsluckor och många fördomar. Hans personliga krönikor i Efter tre kommer många lyssnare att minnas länge. Som debattledare var han överlägsen de flesta.

Under åren som Allmänhetens pressombudsman kunde Olle använda sig av all kunskap och erfarenhet han samlat på sig under sin karriär. Han besatt som ingen annan trovärdighet, integritet och gott omdöme när han kritiserade pressetiska övertramp. Han gjorde en outtröttlig insats för att höja medvetenheten om regelverket genom att resa runt på landets redaktioner, men också genom att träffa vanliga läsare, inte minst unga.

Olle var passionerat engagerad i att få pressen att klara av sin självsanering, så att inte riksdagen frestas ingripa med skärpta lagar. Men för Olle handlade det också om själva grundvalen för pressens verksamhet, att ha läsarnas förtroende. Han predikade lidelsefullt det han trodde på, nämligen att journalister måste begå färre övertramp och göra färre fel, om allmänheten i framtiden ska ha kvar någon tilltro till journalistiken. På det sättet var han en sann Allmänhetens pressombudsman.

Jag har förlorat en av mina allra bästa vänner. Hela journalistkåren har förlorat en av Sveriges allra främsta publicister. Bäst hedrar vi minnet av Olle Stenholm genom att ha honom som ett föredöme i all vår fortsatta verksamhet. ●

Tidigare publicerad i DN, 29 januari, 2007.

PSYKOLINGVISTIK

– ORDEN VI VÄLJER

Text: Hjalmar Eriksson

I höstas introducerade MT en ny kurs med det något tungvrickande namnet "psykolingvistik". Detta begrepp är helt nytt i Sverige, och utgör en naturlig utveckling på de kurser som MT tidigare har erbjudit inom samtalsteknik och liknande ämnen. Intresset var stort, vilket betyder att detta kanske kan bli ett återkommande inslag i föreningens kursutbud.

En helg i november samlades en kunskapsörstande skara i Tolkskolans lokaler på garnisonen i Uppsala. Det var inte språk det gällde den här gången utan en kurs inom Tolkskolans andra huvudområde, förhörstjänsten. Vi skulle få lära oss ett nytt sätt att läsa texter, att titta på ordval, stil och innehåll, för att upptäcka lögner. Kursen anordnades av MT och lärare var Erik Ackerfeldt. Erik är själv gammal tolkskoleelev och sedan ett antal år tillbaka befäl vid TolKS. På TolKS har han haft ansvar för utbildningen i förhörstjänst, bland annat för min årskull 05/06. För närvarande arbetar han inte på TolKS utan går kaptenskursen, men tog sig ändå tid att hålla en kurs för oss.

Vi började mjukt på lördagen med frukost för dem som sovit på garnisonen. Det minglades och vi spekulerade i vad vi skulle få lära oss under helgen. När vi hade satt oss i klassrummet följde en kort runda presentationer och jag tyckte det var intressant att se vilken bredd det fanns i auditoriet. Där var självklart MT-medlemmar men även en person från ett vänförbund i Försvarsutbildarna och en representant för polisen. Med presentationen avslutad började föreläsningen. Vi fick ett omfattande material till livs. Det började med grundläggande ingredienser i förhörsteknik, som frågeteknik och lögnens psykologi. Erik Ackerfeldt använde sig av powerpoint med bilder och filmklipp med exempel ur såväl verklighet som fiktion. Det var ett omfattande stoff vi hade att gå igenom och trots att vi hade fått ut stora delar av presentationen på papper var det mycket att anteckna. Vi höll på hela lördagen, ända in på kvällen. Större delen av tiden gick åt till föreläsningar men det ställdes också många frågor och vi blev uppmanade att diskutera vissa saker och vi bröt regelbundet för att öva på det vi gått igenom. Söndagen såg till stor del likadan ut men efter lunch, när vi hade gått igenom allt material, gjorde vi egna textanalyser i små grupper av autentiska vittnesmål från brottsutredningar. Det var fascinerande att se hur man, med bara det vi lärt oss under helgen, ganska klart kunde se tendenser och trender i vittnesmålen som också hade motsvarigheter i faktan.

Vad var det då vi fick lära oss och varför? Som det står i rubriken har Erik Ackerfeldt valt att kalla detta område "psykolingvistik", enligt honom själv en rak översättning från engelska – han har

själv inhämtat sina kunskaper från en kurs på området i USA. Metodiken är mycket ny och tidigare helt okänd i Sverige, det var med andra ord en ganska exklusiv kurs. Som namnet antyder handlar psykolingvistik om vilka ord vi väljer och varför. Alla ord har en laddning och särskilt i skrift är alla ord övervägda och valda med stor precision och eftertanke. Jag känner själv, bara genom att skriva denna artikel, att jag länge funderar över formuleringar och ordval, stil och disposition, och jag riskerar inte att bli anklagad för något brott om jag försägar mig. Med detta som grund har man, såvitt jag har förstått, tagit fram en metodik för att analysera texter - vittnesmål om brott, de inblandades egna uttalanden - för att utreda sanningshalten i texten. Det vi lärde oss var att räkna rader, identifiera tidsmarkörer och illustrera det "verkliga" tidsflödet jämfört med textens, att hitta alla pronomina och egennamn och inte minst deras variationer, att upptäcka kritiska uttryck för författarens bristande engagemang eller rena spekulationer och mycket mer. Alla dessa ingredienser skapar sedan en bild av författarens trovärdighet, hans koppling till det eller dem han skriver om och om han utelämnar något ur sin berättelse.

Jag fann kursen mycket intressant och givande och ser fram emot att lära mig mer om psykolingvistik. Jag hoppas att jag i denna artikel har lyckats förmedla något av dess funktion och innehåll. För dem som vill veta mer kommer säkert fler kurser att hållas och om du som läser detta inte kan vänta tipsade Erik om några titlar där den vetgirige kan läsa mer:

Identifying lies in disguise, Wendell C. Rudacille
I know you are lying, Mark McClish
Investigative discourse analysis, Don Rabon

Vill du få Hugin & Munin i brevlådan även i fortsättningen? Glöm inte att betala **medlemsavgiften för 2007! Du får även tillgång till föreningens växande kursutbud och intressanta föredragskvällar! Se den bifogade Inbetalningsblanketten! Sista betalningsdag är den 31 mars.**

GIVANDE MENTORSKAP

Text: Harald Öfverholm

David Sager

SOMMAREN 2006 ANTOGS den första omgången adepter till MT:s mentorprogram. De sex adepterna träffade sina mentorer för första gången vid en gemensam startträff i september, och rapporterna hittills är positiva.

En av adepterna är David Sager, sekreterare i MT och elev på Handelshögskolan i Stockholm. Antagningskommittén hade valt ut Steffen Karlsson, partner på konsultfirman McKinsey, som mentor till David.

Steffen har varit engagerad i mentorprogrammets tillblivelse och är en av medlemmarna i styrelsens advisory board. Yrkesmässigt ligger Steffen nära Davids framtidsplaner, även om David kan tänka sig flera vägar än konsultbranschen.

Efter att ha träffat sin mentor fyra gånger sedan september är David entusiastisk.

– Mentorprogrammet har överträffat mina förväntningar, trots att de var högt ställda. Vi har delat upp mötena i två delar. Dels har vi vad vi kallar teoretiska samtal, då vi pratar om de stora valen i livet, och särskilt hur man kan resonera inför de beslut som påverkar ens framtida yrkesliv. Dels har vi något vi kallar coaching. Då gör vi mer praktiska övningar,

där Steffen exempelvis simulerar en intervjusituation eller vi gemensamt slipar på innehåll och formulerar in i ansökningsbrev och CV.

Vad har mentorprogrammet betytt för dig i praktiken?

– Steffen spelade en viktig roll inför mitt val av praktikplats till sommaren. Jag behövde få erfarenhet av den typ av frågor som intervjuare kan tänkas ställa, och där var Steffen en ovärderlig hjälp. Men framförallt påverkade han mitt val av arbetsplats. Efter att först ha varit tveksam till att arbeta på en investmentbank, resonerade jag och Steffen oss fram till att det nog kan bli en värdefull och givande upplevelse som dessutom skulle bredda min kompetens. Därmed beslutade jag mig för att söka praktikplatser på banker i London, och nu är det klart att det är där jag kommer att tillbringa sommaren. Dit hade jag inte kommit utan Steffens vägledning.

Har du några råd till nästa kull adepter?

– Ja, främst att fundera på vad det är man vill ha ut av mentorskapet. Se det hela som mer än en kul grej – det är verkligen en möjlighet att utvecklas. Tänk igenom vilka frågor och val du tvekar inför, och inom vilka områden du skulle önska att du fick vägledning. Har du en klar bild av vad du behöver så är chansen stor att din mentor kan hjälpa dig att göra kloka val. Men mitt främsta råd, riktat till alla unga MT-medlemmar som uppfyller kraven, är ju naturligtvis – sök! ●

SÖK MILITÄRTOLKARNAS MENTORPROGRAM!

MT inbjuder härmed medlemmar att söka till mentorprogrammets andra årskull. Programmets syfte är att hos yngre medlemmar främja en långsiktig syn på karriär och ledarskap, präglad av socialt ansvar.

Antagna adepter tilldelas en mentor (en äldre medlem i MT) med vilken fyra möten genomförs under ett års tid. Därefter fortsätter mentorskapet enligt personlig överenskommelse mellan mentorn och adepten. Det första av dessa möten sker gemensamt med alla mentorer och adepter under hösten 2007.

Högst sex adepter antas per år. Möjliga som adepter är medlemmar som avslutat sitt första år på högskola. De sökande förväntas vara studerande, men undantag kan göras.

Så här ansöker du till mentorprogrammet:

- Skicka oss ett personligt brev på högst en sida samt CV
- Beskriv tydligt i brevet varför du vill vara med i mentorprogrammet
- Var noga med att ange vilka meriter du har som relaterar till ledarskap eller socialt ansvarstagande
- Beskriv kortfattat vilken yrkesmässig bakgrund du skulle vilja att din mentor har
- Särskilt meriterande vid urvalet är nuvarande eller tidigare engagemang inom MT
- Ansökan skickas till mentorprogram@milirtolkar.org eller till Harald Öfverholm, Valhallavägen 145, 115 31 Stockholm
- Ansökan skall vara kommittén till handa senast den 30 april 2007

EU:S NYASTE SPRÅK

Text: Thomas Rosén

Om du tycker att ryskan börjar kännas hemtam, och om du har plöjt både Tolstoj och Dostojevskij vid det här laget så är det kanske dags för nya utmaningar. Varför inte bekanta sig med ett av EU:s fräschaste språk, bulgariska?

På nyårsdagen 2007 blev Republiken Bulgarien medlem av Europeiska unionen. I den här språkspalten ger jag en kortfattad introduktion till det nya EU-språket bulgariska, ett språk som får oförtjänt liten uppmärksamhet i Sverige.

Bulgarien är ett ganska litet land i Europas sydöstra hörn. Dess yta uppgår till 110 994 kvadratkilometer, vilket är ungefärligen jämförbart med landskapet Lappland. Bulgariens befolkning är något mindre än Sveriges: 7,7 miljoner. Majoritetsbefolkningen består av bulgarer. Vid sidan av dessa uppger Utrikespolitiska institutet att Bulgarien har flera betydande minoriteter. Av dessa är bulgarien-turkarna den största med nästan tio procent av befolkningen. I storleksordning efter turkarna följer romer och pomaker, de senare är etniska bulgarer med muslimsk religion. Romer och pomaker representerar, lågt räknat, cirka fem procent vardera av befolkningen. Övriga minoriteter består av befolkningsgrupper som till stor del har anknytning till Bulgariens grannländer: makedonier, rumäner, albaner, greker, ryssar, armenier och judar.

Ur språklig synvinkel är Bulgariens inträde i EU betydelsefullt av flera skäl. Genom medlemskapet har EU blivit ett slaviskt språk rika-re. I EU:s babelstorn finns sedan tidigare de västslaviska språken polska, tjeckiska och slovakiska. Genom bulgariskans upptagande i gemenskapen har situationen nu också stärkts för de sydslaviska språken som tidigare endast representerades av slovenska.

Genom Bulgariens inträde tar det kyrilliska alfabetet på allvar steget in i EU. Sedan tidigare har de betydande ryskspråkiga minoriteterna i Baltikum funnits inom unionen, men Bulgarien är det första EU-landet vars majoritetsbefolkning använder det kyrilliska alfabetet.

Finns det då idag någon anledning att lära

sig bulgariska? Behärskar inte bulgarerna engelska och ryska så väl att alla vidare ansträngningar är överflödiga? Visst behärskar bulgarerna utländska språk på samma sätt som folk i andra europeiska länder. Men, om man vill tränga in i det bulgariska samhället, i dess ekonomi och kultur, vill det till att man har mer omfattande връзки, alltså kontakter, med dem som talar det lokala språket.

I Bulgarien använder man, som bekant, det kyrilliska alfabetet. Uttalet av språkljuden bakom bokstäverna bjuder inte på några större överraskningar för den rysktalande, utom möjligtvis i två fall: <ъ> och <щ>. Bakom <ъ> döljer sig en central öliknande vokal, medan <щ> tekniskt sett är en digraf, alltså en kombination, av <ш> och <т>. Къща 'hus' uttalas således "kösja". I västligt bruk translittereras <ъ> ofta med <ä> eller, av mindre nogräknade personer, bara med <a>. Det sistnämnda har dock inte mycket gemensamt med uttalet.

Det är på ordförrådets område som vi finner de flesta parallellerna mellan ryska och bulgariska. Många substantiv är helt identiska och andra uppvisar bara smärre skillnader: ръка 'hand'. I andra fall har smärre betydelseförändringar ägt rum, som i bulgariska живот 'liv', ryska живóт 'mage, buk'. I äldre språkbruk kunde ryskans живóт faktiskt också

betyda, 'liv'. Jämför det ryska uttrycket не щадя живота 'utan att spara livet'. Rena rama bulgariskan faktiskt!

Det finns många skäl till att likheterna i ordförråd är så stora. Kyrkslaviskan, den ortodoxa kyrkans gudstjänstspråk, har till stor del sitt ursprung i det område som utgör dagens Bulgarien och ryskan har i hundratals år flitigt lånat ur det sydslaviska ordförrådet. Det finns också, sedan senare delen av 1800-talet, många exempel på lån som har gått i den andra riktningen, alltså från ryska till bulgariska.

Alexander Nevskijatedralen i Sofia. Bild: Wikipedia.

Inom grammatiken träffar vi på mer betydande skillnader mellan bulgariska och ryska. Bulgariskan har nämligen genomgått en process liknande den vars resultat vi ser i modern svenska och andra nordiska språk. Vad som skett är att både svenska och bulgariska under det senaste årtusendet har övergått från ett syntetiskt system till ett analytiskt. I analytiska språk använder man syntaktiska medel, exempelvis ordföljd, för att förmedla betydelser, medan samma funktioner fylls av böjningsändelser i de syntetiska språken. För oss svenskar är detta en bekant företeelse. Till vardags säger vi ju ibland att svenskan, i motsats till exempelvis tyskan, har "tappat sina kasus".

Bulgaren böjer alltså inte substantiven, utan medborgaren som vill uttrycka varma känslor för sitt land utbrister helt akkusativlöst: обичам България! 'jag älskar Bulgarien!'

En annan påfallande likhet mellan bulgariska och svenska är bruket av en efterställd bestämd artikel. Principerna för användningen av den bestämda artikeln liknar de som gäller i svenska, men det finns betydande skillnader på detaljnivå. Konkret ser det ut så här: där svenskan har "-en" och "-et", har bulgariskan i maskulinum "-ът/-ят" (om ordet är subjekt), eller "-а/-я" (om det är objekt), i femininum "-та" och i neutrum "-то". I plural använder man "-те" över hela linjen. 'Europeiska unionen' heter således på bulgariska Европейският съюз, 'en bok' heter книга, 'boken' blir книгата och så vidare.

Verbsystemet brukar nämnas som det svåraste i bulgariska och det kan man bara hålla med om. Språket har verbalaspekter, precis som sina slaviska systerspråk, men även ett mycket rikt utvecklat tempusystem som bland annat omfattar särskilda verb-

former i imperfekt och aorist. Dessutom finns, vid sidan av "vanliga" modi som indikativ, imperativ och konjunktiv, i bulgariskan ett modus som kallas narrativ. Detta använder bulgarerna för att återberätta sådant som de hört men inte själva sett.

Ur språktypologisk synvinkel bildar bulgariskan, tillsammans med de andra språken på Balkan, ett språkförbund (ty. Sprachbund). Detta innebär att genetiskt obesläktade språk genom långvarig kontakt har utvecklat gemensamma grammatiska konstruktioner. I språkförbundet ingår förutom bulgariska: makedonska, nygrekiska, albanska, serbiska med flera. Ett vanligt exempel på balkanspråkens gemenskap är avsaknaden av infinitiv. På bulgariska och andra balkanspråk saknas således former som motsvarar infinitiv i andra språk: att dricka, to drink, trinken, пить, bibere et cetera. På Balkan löser man detta elegant genom att använda en konstruktion med en partikel, exempelvis да, och en personböjd form av verbet. "Jag vill dricka" heter på bulgariska искам да пия, ordagrant 'jag vill att jag dricker'. "Du vill dricka" blir искаш да пиеш 'du vill att du dricker'.

Om du vill veta hur resten av paradigmet ser ut, föreslår jag att du tar kontakt med Institutionen för moderna språk vid Uppsala universitet (www.uu.se). Där kan man nämligen studera bulgariska från nybörjar- upp till forskarutbildningsnivå. För den som har goda kunskaper i ryska, eller i något annat slaviskt språk för den delen, är steget inte så långt och man kan göra avsevärda framsteg på kort tid.

Довиждане, колеги!

TolkS – de första femtio åren

Kära tolkkollegor!

Inför det stundande femtioårsjubileet planeras, som tidigare rapporterats, en **minnesbok** under titeln **TolkS – de första femtio åren**. Boken kommer att innehålla en blandning av **text och bilder ur skolans halvsekelånga liv**.

För närvarande pågår produktionen av boken för fullt. Om allt går planenligt kommer verket att tryckas under juli månad. Vad priset på boken kommer att bli är i dagsläget omöjligt att säga, men den kommer att säljas till självkostnadspris.

Om du önskar stödja publiceringen av boken med en summa större än självkostnadspriset, kan du göra så genom att sätta in minst 1000 kronor på PG 31 39 26-8. Glöm inte att ange vem du är och att märka talongen "Bidrag till TolkS jubileumsbok".

Uppgifter om hur man tecknar sig för ett exemplar av *TolkS – de första femtio åren* kommer, så fort den finns tillgänglig, att läggas ut på FM UndSäkC:s hemsida (www.undsakc.mil.se) och på MT:s hemsida (www.militartolkar.org).

Hälsningar

Thomas Rosén, redaktör

50 år Tolkskolan

Käre MT-medlem!

Den **1 september 2007 infaller Försvarets Tolkskolas femtioårsjubileum**. Det förtjänar att firas ordentligt. Till jubileet planeras en rad aktiviteter. Trots att det återstår mer än ett år till jubiléet vill festkommittén redan nu presentera de viktigaste punkterna.

Jubileumsbok

Till jubileet skall det komma ut en fotobok med en stor samling bilder som visar glimtar ur TolKS femtioåriga historia. Bilderna kommer att åtföljas av längre och kortare förklarande texter.

Om Du har bilder med anknytning till TolKS historia, ber redaktörerna Dig att snarast möjligt skicka dem till TolKS (se adress nedan). Särskilt välkomna är fotografier från 1950-, 60-, och 70-talen. Glöm inte att ange vad bilden föreställer och vad eventuella avbildade personer heter. Om Du skriver namn och adress på baksidan av fotografiet kommer redaktionen att returnera det till dig när boken är färdig.

Det kostar pengar att framställa en fotobok av hög kvalitet. Om Du önskar sponsra produktionen av boken, eller förboka ett exemplar redan nu, ber redaktionen Dig att skriftligen meddela detta. Namnen på sponsorererna kommer att presenteras på en särskild lista först i boken. Ett eventuellt överskott av sponsorpengar kommer att överföras till Sigvard Lindqvists minnesfond och användas till att premiera särskilt lovande tolkelever.

Seminarium

Under dagen den 1 september 2007 kommer ett seminarium att hållas på Uppsala slott. Du inbjuds härmed att anmäla intresse för att hålla ett föredrag på valfritt tema med anknytning till TolKS. Om antalet föredrag blir för stort, förebehåller sig festkommittén rätten att låta lotten avgöra vilka föredrag som kommer med i programmet.

Eventuellt kommer det att finnas möjlighet att senare publicera föredragstexterna i en särskild volym.

Högtidsmiddag

På kvällen den 1 september 2007 ordnas en högtidsmiddag på Uppsala slott.

Mer detaljerade uppgifter om hur man beställer jubileumsboken och hur man anmäler sig till seminarium och högtidsmiddag kommer att meddelas i kommande nummer av Hugin & Munin.

FM UndSäkC
Försvarets Tolkskola
Box 611
751 25 UPPSALA

Tel: 018-19 60 00 (vxl).
E-post: thomas.rosen@mil.se

För festkommittén
Thomas Rosén

